

ДЕО ДРУГИ
ЗАПАДНА ЕВРОПА ОД XI ДО XV ВЕКА

ГЛАВА XIII
ЕКОНОМСКИ РАЗВИТАК ЗАПАДНЕ ЕВРОПЕ КРАЈЕМ XI ВЕКА

Одвајање заната од пољопривреде и постанак градова. XI век претставља у више погледа прекретницу у историји западноевропског феудализма. У том се веку углавном завршава процес феудализације најважнијих западноевропских земаља. Чак у оним земљама у којима је тај процес текао споријим темпом, као у Енглеској или Немачкој, основна маса сељаштва претвара се крајем XI в. у кметове. Феудални посед са својим карактеристичним обележјима шири се по читавој Европи. Сеоска се општина све више претвара од организације слободног сељаштва у организацију кметског села, потчињеног интересима феудалне експлоатације.

Док се период од почетка Средњег века до XI в. може посматрати као период настајања феудализма, време од XI до XV в. претставља период пуног развитка феудализма у Западној Европи.

Али, феудализам је већ у себи носио клице распадања. Карактеристична је особина изграђеног феудализма почетак образовања феудалног града или, тачније, одвајање града од села. Остајући дуго времена на тлу феудалне производње, средњовековни је град ипак све више развијао у Европи робно-новчане односе, који су постепено подривали економске односе феудализма.

За рани Средњи век карактеристичан је низак ниво развитка производних снага и у вези с тим преовлађивање натуралне привреде. Занатска радиност још се по правилу није одвојила од пољопривреде, као што видимо на примеру каролиншког феудалног поседа. Повезивање пољопривредног рада са занатством Маркс сматра карактеристичним обележјем натуралне привреде.^[1]

Натурална је привреда по својој природи потрошачка. По речима Енгелса, »у првим вековима Средњег века, производња је била усмерена на властиту потрошњу. Она је претежно задовољавала само потребе произвођача и његове породице. Тамо где су, као на селу, постојали односи личне зависности, она је такође задовољавала потребе феудалних господара. Ту се, дакле, није вршила никаква размена, зато производи нису ни добијали карактер робе. Сељачка породица производила је готово све што јој је било потребно, алате и одело у подједнакој мери, као и животне намирнице.«^[2]

Разуме се, преовлађивање натурално-привредних односа у периоду раног Средњег века није искључивало трговину. Неутрошени вишкови могли су се издвојити за продају.

Продукт се није производио као роба већ као предмет потрошње, али је он могао да у процесу промета постане роба. Имамо доста података о трговини у раном Средњем веку, али они не ремете општу слику природно-привредних односа у том периоду.

Позната нам је производња продуката за продају већ у каролиншком периоду. Постојање зачетака новчане ренте сведочи да су и нека сеоска газдинства производила изванредан део својих производа за продају. Већ се запажала и извесна подела рада на феудалном поседу. Али, по правилу, занатски је рад био спојен с пољопривредним. Сељаци нису давали својим сениорима само пољопривредне производе већ и занатске израђевине.

Трговину је у Европи раног Средњег века чинила углавном трговина са Истоком. Исток је слао на Запад луксузне производе, а са Запада добијао сировине и робове. Та се трговина налазила у рукама источних трговаца. Потрошачи увожене робе били су само аристократија и више свештенство. Унутрашња трговина, која се углавном ограничавала на сајмове, била је безначајна.

Трговина се често повезивала с ратом и пљачком. Таква је била трговина Нормана, а таква је била и трговина италијанских градова Амалфија, Венеције и Ђенове.

Од XI в. може се говорити о почетку друштвене поделе рада и развитка унутрашњег тржишта у Европи. Читав карактер европске привреде почиње потпуно да се мења. На сцену европске историје ступа град.

Како су настали градови у средњовековној Европи? Да бисмо одговорили на то питање, потребно је пре свега тачно одредити шта ми разумемо под градом. Градови у смислу утврђења, административних центара, епископских резиденција итд. постојали су, несумњиво, и у раном Средњем веку. Варвари нису потпуно разорили римске градове; они су и даље постојали и после вардарског освајања, и читав низ средњовековних градова води своје, порекло од њих. Ако се узме већина италијанских и јужнофранцуских градова, рајнски градови као Келн, Штрасбург, Мајнц и Тријер и дунавски градови дуж римске границе као Регенсбург, Аугсбург и Беч, ако се узму Лондон и Париз, ти градови воде порекло из римске епохе.

Али, ми посматрамо град пре свега као економску категорију, и за нас је проблем постанка града — проблем одвајања града од села, тј. одвајања занатске делатности од пољопривредне. То је онај проблем коме је Маркс придавао одлучујући значај у историји Европе.

Проблем одвајања града од села претставља у то време проблем пораста робно-новчаних односа, развитка размене и унутрашњег тржишта.

Када се с тог гледишта прилази питању о постојању града у епохи раног Средњег века, може се рећи да нам подаци којима располажемо не дозвољавају да говоримо о постојању ма колико приметне поделе рада између града и села у тој епохи. Природно, градови нису нестали после варварског освајања. Али треба имати на уму да опадање градова почиње пре варварског освајања и да се још у позном Римском царству запажало враћање на форме природне привреде и да је процес опадања градова био у току. Још тада видимо пропадање града, замирање градског занатства и градске трговине. Према томе, град у раном Средњем веку није претстављао град у смислу

економске категорије већ утврђено место, које је често било и административни центар у коме је живео гроф. Већи градови из римске епохе били су, поврх тога, резиденције епископа. У економском погледу, пак, град се ни по чему није разликовао од села. Многи су градови и доцније сачували свој аграрни и полуаграрни карактер.

Који су то општи услови изазвали уздизање градова у Западној Европи крајем X и у XI веку? Одговор на то питање састоји се у следећем: градови настају као резултат општег пораста производних снага у то време, као резултат пораста становништва и развоја технике, који је условио друштвену поделу рада и одвајање заната од пољопривреде. Клима тог процеса, како је већ раније истакнуто, може се запазити још у епохи раног Средњег века у недрима феудалног поседа. Даљи процес одвајања занатства од пољопривреде и усретређивања занатске делатности у градовима врши се, особито од XI в., у вези са општим развојем технике, углавном технике обраде метала и текстилне производње.

Занатлије као основа градског становништва. Природно је да су гро становништва у градовима као центрима производње чиниле занатлије, које су у раном Средњем веку делом били неслободни људи, а делом слободне скитнице. У тој епохи сретамо нарочиту фигуру путујућег занатлије, који прелази с једног властелинског или сељачког газдинства на друго и надокнађује оскудицу у квалификованој радној снази на овом или оном појединачном газдинству. Али, основну масу градског занатског становништва чиниле су зависне занатлије, које су бежале од својих господара или одлазиле од њих под условима да плаћају дажбине. »Од средњовековних кметова образовано је становништво првих градова.«^[3]

Заједно с развојем технике и порастом друштвене поделе рада ствара се тржиште за занатлијске производе. Занатлије почињу да раде за све шире тржиште, за поручиоца или за купца, при чему се, природно, занатлије окупљају на таквим местима где се могу наћи купци. Занатлијска насеља могла су се образовати и око зидина манастира и око зидина рittersког замка, и на месту ранијих римских градова, ако је за то било потребних услова. Најзад, град се могао развити и из феудалног села уколико је у њему била у порасту занатска производња или, на крају, из слободног села или из насеља, које се образовало на трговачком путу.

Занати се од пољопривреде не одвајају одједном. Занатлије још дуго и даље чувају црте свог сељачког порекла. »Градске занатлије морале су свакако још од почетка производити за размену. Али су и они највећи део производа за своју потрошњу израђивали сами; они су имали баште и мале њиве; своју стоку слали су у општинску шуму, која их је уз то снабдевала грађом и огревом; жене су преле лан, вуну итд. Производња у циљу размене, робна производња, била је тек у зачетку. Отуда и ограничена размена, ограничено тржиште, стабилан начин производње, локална изолованост према спољном свету, локална удруженост изнутра...«^[4] И село још дуго задовољава већи део својих потреба у занатским производима сопственим средствима. То се односи и на властелинско и на сељачко газдинство.

Трговина и трговци. Трговина није условила постанак града већ управо занатство, тј. подела рада у области производње. Но у низу градова од XI и XII в. јављају се трговци као самостално занимање. Они су у прво време слабо везани за локалну производњу и претстављају првенствено путујуће трговце. Али затим, с развојем трговине, ти се трговци насељавају по местима где је размена најживља. До тог претварања не долази

одједном. Градски трговац још дуго остаје путујући трговац: он креће са својом робом на далека путовања и често спаја градску трговину с трговином на путу.

Међу условима који су повољно утицали да на одређеним местима настану градови доста су важан значај имале и трговачке везе, правац трговачких путева, ма да, понављамо, трговина сама по себи не претставља основни разлог постанка градова. Градови у првом реду настају у областима где се трговина одржала од времена антике, као у Италији или јужној Француској, или тамо где се она у доцније време најраније почиње да развија — у Низоземској, на Дунаву и на Рајни. Трговачке (а исто тако и политичке) везе с Византијом и са Истоком биле су узрок раног успона Венеције, Напуља и Амалфија.

Венеција је настала у V в. и рано постала трговачки град. Већ у X в. она тргује сољу и рибом, размењујући их за жито, вино, уље, шумску грађу и минерале из северне Италије. Млечани су завладали трговином на Јадранском Мору, узели у своје руке посредничку трговину између Италије и Балканског Полуострва, повезали се с најважнијим трговачким местима Византије — Сиријом и Египтом, куда су извозили европске сировине и робове. Они су преко Бренера успоставили везе с Немачком. Преко Византије увожена је у Европу скупочена источна роба: зачини (нарочито бибер), воће, свила, пурпур, бојене вунене тканине, златарски радови и скупочено оружје. Око 1000 г. Венеција је очистила Јадранско Море од далматинских гусара и добила на њему превласт. Она је изградила велику флоту. Византиски цар Алексије Комнин (1081—1118 г.) дао је Венецији трговачке повластице у царству због помоћи коју је она пружила Византији у борби са Арабљанима и Норманима.

У XI веку у Венецији се дижу сјајне зграде: гради се катедрала св. Марка у византиском стилу.

Од XI в. почиње да се уздигне Ђенова у Лигурском Заливу. Она тргује у западном делу Средоземног Мора. Њени бродови плове и у Сирију. Крајем XI в. она већ има снажну флоту.

Развија се трговина и других италијанских градова. Тргује се дуж реке Поа и њених притока. Павија постаје важно место у коме се стичу алпски путеви, а заједно с њом уздижу се као трговачка места Кремона, Бреша, Пјаченца и Парма. Са севера је водио према Риму важан трговачки пут, који се називао »путем хаџија« или »путем Франака«. Рим је претстављао најважнији центар куда су се стицале хаџије, које су се бавиле и трговином. Пошто је »пут Франака« пресецао трговачки пут дуж реке Поа, створени су нарочито повољни услови да се развије трговина ломбардских градова. На обалама Италије главни трговачки центри су били Бари, Бриндизи, Напуљ, Гаета и Амалфи. Од алпских путева најважнији су пролазили преко Сен-Бернара и Бренера. На југу Француске важни трговачки центри били су Марсељ, Арл и Нарбона, а у Шпанији Барселона.

После средоземне области низоземска област стоји на другом месту по развитку лука. То је стара област текстилне производње, која је радила не само за локално тржиште већ и за извоз. Ту се стицало много трговачких путева — са Атлантског Океана, Северног Мора, дуж реке Маса, Рајне и Шелде. Преко низоземских земаља водио је пут из Енглеске на континент. Фландрија већ у XI в. тргује с Данском и Норвешком; њени се бродови често појављују у Балтичком Мору. Односи са Енглеском нарочито су

оживели. У Фландрији су одржавани велики сајмови, који су, с кратким прекидима, трајали током целе године и окупљали мноштво трговаца из Фландрије и Италије. Развитак трговине утицао је, са своје стране, на стару вунарску производњу низоземских земаља. Вунене тканине постале су један од најважнијих предмета трговачког промета. Већ у XI в. за фландриско вунарство није била довољна домаћа вуна, па су земљопоседници суседних земаља тамо пласирали вуну својих оваца. Сукнар се сада издваја из средине сеоског становништва и пресељава у центре где рачуна да ће наћи најбоље услове за прођу своје робе. Низоземска се покрива густом мрежом градова — Брижом, Ипром, Ганом, Лидом, Мехелном, Арасом, Махстрихтом, Бриселом, Лувеном и многим другим.

У Немачкој се уздижу градови који су лежали на Рајни, великом путу с југа — из Италије, на север — у Фландрију. Већина тих градова диже се на месту старих римских градова, као Келн, Мајнц, Вормс и Штрасбург. У јужној Немачкој уздижу се градови који одржавају трговачке везе са Италијом и словенским земљама, дуж Дунава и његових притока. Многи од ових градова, као Регенсбург и Аугсбург, такође су настали из старих римских градова.

Град и сениор. Но, без обзира на порекло града, он је био феудални град. На челу града био је феудални сениор, на чијој је земљи град лежао.

У раној епохи градско се становништво, још врло слабо организовано, састоји од ванредно разнородних елемената. Град још има полуаграрни карактер. Његови становници испуњавају према сениору обавезе аграрне природе. Знатан део градског становништва чине сељаци. Град нема посебне градске управе. Он се налази под влашћу сениора или његовог управника, који градском становништву суди и намеће разне глобе и дажбине. Притом град често не претставља јединство ни у смислу сениорске управе. Навешћемо као пример Амијен, који је био подељен између четири разна сениора. Као феудалну својину, сениор је могао завештати град у наследство исто онако као и село. Могао га је делити међу своје наследнике, могао га је продавати или залагати у целини или делимично. Организација града настаје у процесу борбе са сениором, борбе која је условила нужност да се уједине разнородни елементи који су улазили у састав градског становништва. Уједно с тим јача и заоштрава се класна борба на селу. На тој основици запажа се од XI в. тежња феудалаца да учврсте своју класну превласт јачањем феудалне организације државе. Место процеса политичког цепања јавља се тенденција ка уједињавању малих феудалних јединица и окупљању феудалног света.

Ту је тенденцију искористила у више земаља краљевска власт чије је учвршћивање било потребно све развијенијем градском занатству и трговини.

ЛИТЕРАТУРА

I. Класици марксизма. *Маркс*, Капитал, т. III, гл. XX, XXXVI, XLVIII. — *Маркс и Енгелс*, Немачка идеологија, Дела, т. IV. — *Енгелс*, Анти-Диринг, Дела, т. XIV. (Види хрватски превод. Издање »Напријед«, Загреб 1946). — *Енгелс*, Развитак социјализма од утопије до науке, Дела, т. XV, гл. III. (Види српски превод. Издање »Култура«, Београд

1947). — *Енгелс*, Марка, Дела, т. XV. — *Енгелс*, О распадању феудализма и развиту буржоазије, Дела, т. XVI, део I.

II. Студије. *Маурер*, Увод у историју општинског, задружног, сеоског и градског уређења и јавне власти, Москва 1880. — *Белов*, Градско уређење и градски живот средњовековне Немачке, Москва 1912. Уводни чланак Петрушевског.

1. ↑ *К. Маркс*, Капитал, т. III, »Култура«, Београд 1948, стр. 681.

2. ↑ *Ф. Енгелс*, Развитак социјализма од утопије до науке, »Култура«, Београд 1947, стр. 66.

3. ↑ *Маркс и Енгелс*, Дела, т. V, стр. 484.

4. ↑ *Ф. Енгелс*, Развитак социјализма од утопије до науке, »Култура«, Београд 1947, стр. 66.

5. **Vidi punu verziju :** [Istorija Cigana- Cigani u vreme osmanske vlasti](#)

6.

7. **ancika**

8. 28.01.2008., 21:12

9. Evo shta sam ja iskopala o tome. A shta vi znate?

Cigani u vreme turske vladavine

Daleko znacajnije pitanje od broja Cigana koji je dosao s Turcima Osmanlijama je svakako pitanje njihovog mesta i uloge u osmanskom feudalnom drustvu. Prisustvo mnogobrojnih skupina Cigana (danas se nazivaju Romima) hriscana na Balkanu u prvim decenijama turske vlasti nedvosmisleno ukazuje da njihov masovniji dolazak ne treba vezati za turska osvajanja. Ostaje, medjutim, van spora da je izvestan broj Cigana muslimana stigao na balkanske prostore upravo s Turcima. Za Cigane muslimane u Beogradu, na primer, izricito se navodi da stanuju tu od »vremena carskog osvojenja«. Ipak, medju njima je veliki broj islamiziranih i islamizacija ce uopste tokom citavog 16. veka - a verovatno i u kasnijem vremenu (o kojem nema relevantnih izvora) - biti prilicno jaka. Zbog toga je veoma tesko preciznije utvrditi brojcani odnos ove dve grupe Cigana na osnovu verske pripadnosti. Pa i izvestan broj Cigana hriscana - i to u najranijim turskim popisima - nosi imena koja bi mogla da svedoce o njihovom ne tako davnom dolasku sa maloazijskih prostora. Ipak, sa sigurnoscu se moze tvrditi da je pretezna vecina Cigana na Balkanu tu bila pre turskih osvajanja. A mozda su upravo turska osvajanja i dovela do masovnijih seoba Cigana. Time se, naravno, ne iskljucuje ni tvrdnja, vec izneta u nauci, da su Cigani pratili osvajacke horde, pa sledstveno tome, i Turke Seldzuke i Osmanlije.

Daleko znacajnije pitanje od broja Cigana koji je dosao s Turcima Osmanlijama je svakako pitanje njihovog mesta i uloge u osmanskom feudalnom drustvu. Siroko oslonjeno na lako pokretljive maloazijske nomade i balkanske stocarske skupine ovo drustvo je, znaci, i nomade Cigane vrlo lako moglo uklopiti u svoj sistem. Utoliko lakse sto je veoma oskudevalo u zanatlijama koje se bave preradom metala. Upravo zahvaljujuci tom svom umecu Cigani ce, i to kako muslimani tako i hriscani, zauzeti relativno znacajno mesto u osmanskom feudalizmu i njihov polozaj korenito ce se razlikovati od onog u evropskim zemljama. Pored toga sto ih u velikom broju ukljucuje u razne drzavne sluzbe - uglavnom kao zanatlije (po tvrdjavama i pristanistima) - osmanska vlast im dozvoljava i relativne slobode. Iako iz fiskalnih razloga nastoji da veze Cigane za jedno mesto, ipak, u odredjenim situacijama - a posto bi namirili svoje obaveze prema drzavi - oni su mogli imati izvesnu slobodu kretanja, posebno se to moglo odnositi na zanatlije. Naime, oni se slobodno krecu unutar odredjenih kadiluka (podrucje jurisdikcije kadije), a nasejavaju, u znatnom broju, i gradove. Uporedo s ucvrscenjem turske vlasti i razvojem feudalnih odnosa dolazice, razumljivo, do sve приметnijih teznji drzavne vlasti da Cigane nomade ucini stalnim sedeocima, a da se, dobija se utisak, pri tom nije pribegavalo suvise grubim pritiscima. Sigurno je da je izvesnih, mozda i znacajnih uspeha u tom smislu bilo.

Oslanjajuci se na najstarije propise, svi Cigani, osim onih u drzavnoj sluzbi, placali su harac.

Na osnovu raspolozivih svedocanstava zakljuceno je da su Cigani uzivali gradjanska prava. Drzava je, naime, pružala pravnu zastitu i zadovoljstinu svakom Ciganinu koji je bio fizicki povredjen. Cigani su, zatim, mogli ucestvovati u privredi i samostalno su uređivali svoj privatni zivot. Nema pomena o zabrani upotrebe njihovog jezika, vrsenja starih obicaja i sl. U svakom slucaju upadljivo veliki broj Cigana, i danas, unutar granica nekadasnjeg Osmanskog Carstva, nedvosmisleno ukazuje da su oni upravo tu nasli neku vrstu mirnijeg utocista i otuda se mozda

pre može govoriti o masovnijem ostanjku na balkanskim prostorima nego o masovnom dolaznju iz Anadolije.

10. *Sa susreta sa zanatlijama iz Selenče*

11. U našim selima su u prošlosti zanati i zanatlije imale poseban značaj. Izučeni zanatlija - majstor, bio je veoma cenjen. U njegovu su radnju svakodnevno dolazile mušterije i sugrađani a mladi su učili zanat - najpre su se kao šegrti a zatim i kao kalfe pripremali za samostalno bavljenje zanatom.
12. Većina starih zanata više ne postoji, zato što je nestala i potreba za njima, jer ih je iz svakodnevnog života istisnula mehanizacija. Nekadašnje stare zanatlije, koje više ni sugrađani ne oslovljavaju sa "majstore" - pošto se već godinama have poljoprivredom, povrtarstvom ili su postali radnici - sa nostalgijom se sećaju svojih zanatlijskih dana.
13. Tridesetih i četrdesetih godina Selenčani su zanat učili kod majstorâ Nemaca i to najčešće u Ratkovu, Odžacima, Somboru i Sotu. Osim ovih vremena, Selenčani se rado prisećaju i perioda kada je u Selenči postojalo lokalno zanatlijsko preduzeće na Glavnoj ulici, na mestu gde se danas nalazi uprava Poljoprivrednog društva Selenča. Na ovom mestu porodica Beneš držala je lokal, tzv. veliku krčmu. Nakon što je krčma bila zatvorena, zanatlije su zamolili kompetetne (pošto je posle Benešovog odlaska, lokal pripao selu), da im prepusti objekat u dispoziciju. U tu su se zgradu kasnije preselili npr. opančari ("bačkoraši") i obućari.
14. U tom su preduzeću radili krojači ("šnajderi"), obućari ("šusteri"), kaišari („saráci") i opančari ("bačkoraši"). Ovo svojevršno seleničko udruženje osnovali su Juraj Šefčik, krojač i Juraj Čapelja, obućar. Kao krojači tamo su radili i: Juraj Šefčik, Štefan Gašparovski, Jan Rago, Jan Špergel, Mihal Čapelja, kao i Milorad Pavlović iz Novog Sada, "bačkoraši" - Pavel Trpka, Juraj Šefčik, Jozef Nosal, Mihal Poljak, Jan Govda, Pavel Streharski, Jan Mernjik, Juraj Šimonji, obućari - Jan Majera, Juraj Čapelja, Mihal Vala, Jan Dobrik, Juraj Leporis, Jan Hlavinka, Pavel Đetka, Tomaš Galicki, Fero Turanski, Štefan Šipek i Andrej Šipek. Radno vreme u ovom preduzeću bilo je od 7 do 14, radilo se po porudžbini pojedinaca, ali i većih firmi [na primer, obućari su za firmu Baća pravili vojne cipele], ali radile su se i popravke.
15. Ni u to vreme nisu svi selenički majstori radili u ovom preduzeću. Svoju je firmu 1951. godine otvorio krojač Juraj Šefčik (1926), takođe je privatnu krojačku radionicu imao i Štefan Nosal. Posla je za sve bilo dovoljno, radilo se i noću, proizvodi su se prodavali po pijacama i vašarima: u Selenči, Baču, Odžacima, Kuli, Somboru, Tovariševu, Vrbasu i drugim mestima. Majstor Šefčik dan-danas ima puno posla. Ređe šije nove stvari, češće prepravlja, popravlja, sužava, skraćuje konfekcijsku odeću. Takođe presvlači dugmad, pošto jedini u selu ima takvu mašinu.
16. Od spomenutih zanata jedini koji danas više ne postoji je opančarstvo ("bačkoraštvo"). Nekada šegrt u seleničkom zanatlijskom preduzeću Jan Mernjik (1933) zatvorio je radnju pre više od trideset godina. Istina, i danas ponekad ušije "bačkore", ali samo zato što ne ume da zamisli život bez ove lagane i praktične obuće. Dakle, šije za sebe, ili ponekad ušije za kulturno-umetničko društvo, jer i folklornim ansamblima su potrebne "bačkore" kao sastavni deo narodne nošnje.
17. Nakon zatvaranja zadruge, kako su ovu firmu zvali Selenčani, obućar Juraj Čapelja (1924) radio je u radionici svog oca takođe Juraja Čapelju, zatim je otvorio sopstvenu radionicu u Ratkovu. Već 14 godina je u penziji, ali se nije odrekao zanata. Alata ima dovoljno za tri majstora a posla za dva dana u nedelji. Kao šegrti u spomenutoj zadruzi radili su i Jozef Žiška i Mihal Kovač, Jan i Jozef Trusina. U današnje vreme obuću u Selenči proizvode Jozef Provodovski, Jan i Jozef Trusina, kao i Jan i Jozef Žiška.
18. Kada je reč o obući, možemo da se prisetime i drvene obuće "čokula", jer je "boti" – kako u Selenči zovu ovu vrstu obuće, koje je nekada pravio za obuvanje, Jozef Čanda (1930) danas proizvodi samo kao suvenire. Zanat je izučio još 1947. Obuća, što se proizvodi od jednog komada drveta i to mekog - od vrbe ili kanadske bele topole a za proizvodnju koje ne postoji alat, jer se sve radi ručno uz pomoć burgije, noževa i dleta. Ta je obuća napunjana slamom bila veoma topla. Danas, pak, starije Selenčane greje samo pogled na ove "boti", koje majster Čanda istruže, Ana Mandačova oslika i koje kao umetnički predmeti krase kuće ne samo u Selenči, okolini, nego i "iza bare", čak u Australiji.
19. I selenički kolari, majstori koji su proizvodili točkove i druge drvene delove kola Pavel Junčovjar (1929), Mihal Bočanski (1932) i Jan Krošlak (1938) kažu za svoj zanat: "Alat imamo, posla nemamo." Poslednja kola, kako ih u Selenči zovu "koč", napravili su u radionici majstora Bočanskog davne 1962. godine i to po porudžbini Selenčana Juraja Mandača. Kasnije su se umesto kola pojavile konjske prikolice "špediterke", zatim traktorske. Kolari su se preorjentalisali na proizvodnju noževa za čišćenje konoplje tzv. "švinglji" - koje su pravili za celu Vojvodinu, svih 15 konopljara. Danas je i to prošlost. Pored toga pravili su sanke - male i velike, drvena kolica – "taljičke", koje u Selenči zovu "furike", razboje, tkački alat, danas tek tu i tamo točkove, držalje...
20. Kada su kolari "koč" izradili, kovači su ga okovali. Taj je deo posla obavljao majstor Mihal Mučaji (1928) samo zimi, kada nije bilo drugog posla. Najčeše je radio popravke, otkivali su se raonici, potkivali konji. Sve se radilo ručno. Čak su se i kovački mehovi duvali rukom, ili nogom. Danas takođe postoje mehovi ali ih odavno pokreće struja. Godišnje je majstor Mučaji okovao po dvadeset kola. U vreme kada se u njegovoj radionici još vodila knjiga radova, u Selenči je bilo osam kovača. Sada je na čitavo selo dovoljan jedan - Jozef Nosal, koji, kada treba, potkuje konja a u modernizovanoj kovačnici ima čak i električni čekić.
21. Ni bačvari danas ne mogu živeti od svog zanata. Nekada su u Selenči bila četvorica: Juraj Častvan, Štefan Zarecki, Pavel Čapelja i Jan Sklabinski. Juraj Častvan (1924) je još pre nekoliko godina napravio dve

bačve “kupusaru” i “šofolj” za meso. A još je donedavno pravio i “paprikare”(posuda za papriku), “dbanki”(za sir), “mutovnike” u kojim se mutilo maslac i, naravno, burad za vino i rakiju. Dakle, i ovi se majstori, kako ih u Selenči zovu “pintjeri”, bave drugim poslovima.

22. Lepe uspomena na stara dobra vremena ima i brijač Juraj Zolnjan (1921). Dobro se seća da je jedan majstor po 50-60 kuća trebalo da obide, da se dobra evidencija morala voditi, i povesti računa gde se ide jednom nedeljno a gde dva: “Nije samo brijanje, nego i šišanje je bio naš posao. U radionici, pa i u kućnim posetama. Šišali smo i decu. Devojčice “na šerpu” a dečake “na nulu”, ili smo ostavljali samo šiške.” Kada je on bio šegrt kod majstora Jozefa Gašparovkog, majstori su bili još i Jan Zarecki, Tomaš Filek, Tomaš Nosal, Ondrej Šefčik, Jan Cehmajster, Ondrej i Juraj Trpka i svako je imao svoje šegrte i kalfe. Brijači i danas postoje u selu: Štefan Lojdl, Pavel Govda i Jozef Stricki.
23. A možno nová doba prinesie do života celkom nové remeslá...